

NR 106/2014

**ZWIĄZKI ZAWODOWE
I PRAWA PRACOWNICZE**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W jednym z ostatnich sondaży¹ badaliśmy opinie Polaków o związkach zawodowych, m.in. to, jak oceniana jest ich działalność pod kątem korzyści dla kraju i pracowników najemnych, czy są skuteczne i czy mają możliwość współkształtowania prawa w Polsce. Interesował nas również problem łamania praw pracowniczych i pracy w tzw. szarej strefie.

CZŁONKOSTWO W ZWIĄZKACH ZAWODOWYCH

Członkostwo w związkach zawodowych deklaruje sześciu na stu Polaków (6%), czyli około jednej ósmej pracowników najemnych (12%). Większość z nich należy do związków wchodzących w skład dużych organizacji, natomiast nieliczni są członkami związków niezrzeszonych².

Tabela 1

Członkostwo w związkach zawodowych	Deklaracje	
	ogółu badanych	pracowników najemnych (N=449)
	w procentach	
Ogółem	6	12
w tym:		
– NSZZ „Solidarność”	2	4
– związki zrzeszone w Ogólnopolskim Porozumieniu Związków Zawodowych	2	4
– związki zrzeszone w Forum Związków Zawodowych	1	2
– inne związki	1	2

¹Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (288) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 8–14 maja 2014 roku na liczącej 1074 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Respondenci, którzy zadeklarowali przynależność do innych niż wymienione związków, zostali poproszeni o podanie nazw tych organizacji. Niektóre ze związków wymienianych jako „inne” są w rzeczywistości zrzeszone w OPZZ lub FZZ, o czym badani mogli nie wiedzieć. Od badania zrealizowanego w 2012 roku takie wskazania są przekodowywane do odpowiednich kategorii.

W ostatnich ośmiu latach odsetek związkowców w Polsce pozostaje względnie stabilny i – w stosunku do wcześniejszego okresu – relatywnie niski. Na początku lat dziewięćdziesiątych do związków zawodowych należał niemal co piąty Polak. W ciągu kilku kolejnych lat liczba ta zmniejszyła się prawie o połowę, a w ubiegłej dekadzie odsetek osób deklarujących członkostwo w związkach zawodowych nie przekraczał 9%.

Tabela 2

Deklarowane członkostwo w związkach zawodowych	Wskazania respondentów według terminów badań																			
	IV '91	VI '92	XII '93	III '94	IX '95	VI '96	III '99	V '00	VII '01	VII '02	X '03	IX '04	IX '05	II '06	XI '07	XII '08	VII '10	III '12	IV '13	V '14
	w procentach																			
Ogółem	19	16	10	14	11	11	11	9	8	6	8	8	9	7	6	6	7	6	5	6
w tym:																				
– NSZZ „Solidarność”	10	6	5	5	6	5	5	4	3	2	3	3	3	3	2	2	3	2	1	2
– związki zrzeszone w OPZZ	6	6	3	5	3	3	3	3	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	2
– związki skupione w Forum Związków Zawodowych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
– inne związki	3	4	2	4	2	3	3	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	1	0	1

Przynależność związkową częściej deklarują pracownicy starsi niż młodszy – związkowiec ma przeciętnie 44 lata, a pracownik niezrzeszony jest na ogół o pięć lat młodszy. Członkostwu sprzyja zatrudnienie w przedsiębiorstwach państwowych i instytucjach publicznych oraz przynależność do takich grup zawodowych, jak technicy i średni personel, kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem. Jeśli chodzi o branże, najbardziej *in plus* wyróżnia się oświata, nauka i ochrona zdrowia, natomiast najmniej związkowców odnotowujemy w handlu i usługach oraz w budownictwie. Ponadto osoby należące do związków zawodowych to przeważnie pracownicy dużych instytucji i przedsiębiorstw.

**CZŁONKOSTWO W ZWIĄZKACH ZAWODOWYCH
WEDŁUG BRANŻ I WIELKOŚCI ZAKŁADU PRACY**

Branża*

Górnictwo i wydobywanie, przemysł	16%
Budownictwo	5%
Transport i łączność**	12%
Handel i usługi	7%
Oświata, nauka, ochrona zdrowia	23%
Administracja	10%

Wielkość zakładu pracy

Poniżej 50 zatrudnionych	6%
Od 50 do 249 zatrudnionych	13%
250 lub więcej zatrudnionych	28%

* Nie uwzględniono deklaracji pracowników zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie ze względu na małą ich liczebność w badanej próbie

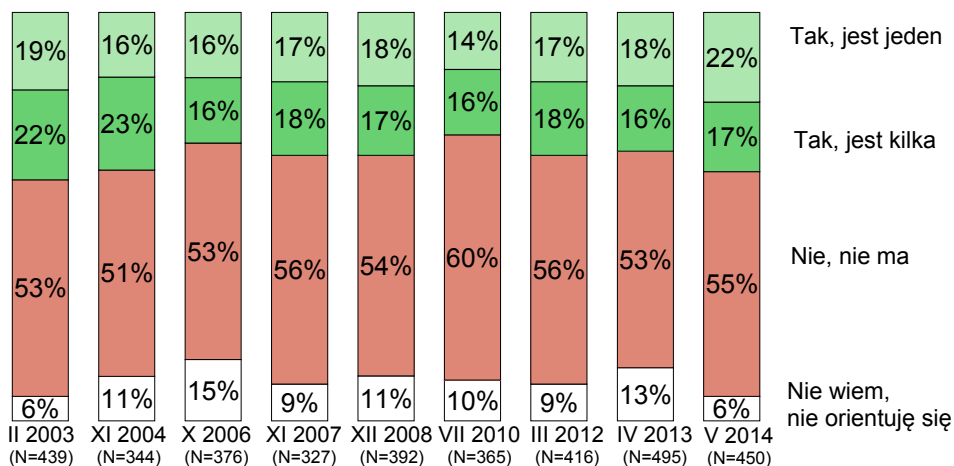
** Uwaga, niewielka liczebność pracowników tej branży w badanej próbie

ZWIĄZKI ZAWODOWE W ZAKŁADACH PRACY

Niemal dwie piąte zatrudnionych (39%, o 5 punktów procentowych więcej niż rok temu) deklaruje, że w przedsiębiorstwach, w których pracuje, działają związki zawodowe, w tym prawie co szósty (17%) wskazuje, że jest ich kilka. W zakładach pracy ponad połowy pracujących (55%) nie ma związków zawodowych.

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW

RYS. 1. CZY W PANA(I) ZAKŁADZIE PRACY SĄ ZWIĄZKI ZAWODOWE?

Na obecność związków zawodowych w zakładzie pracy stosunkowo częściej wskazują respondenci zatrudnieni w oświacie i nauce, ochronie zdrowia oraz administracji, a także – nieco rzadziej – w transporcie i łączności oraz przemyśle. Związki zawodowe na ogół funkcjonują w przedsiębiorstwach państwowych i instytucjach publicznych, w dużych zakładach pracy, natomiast sporadycznie w firmach prywatnych, zatrudniających mniejszą liczbę pracowników.

		CBOS
UZWIĄZKOWIENIE WEDŁUG BRANŻ I WIELKOŚCI ZAKŁADU PRACY – PRACOWNICY DEKLARUJĄCY, ŻE W ICH ZAKŁADACH DZIAŁA ZWIĄZEK ZAWODOWY		
Branża*		
Górnictwo i wydobywanie, przemysł		40%
Budownictwo		15%
Transport i łączność**		48%
Handel i usługi		18%
Oświata, nauka, ochrona zdrowia		68%
Administracja		53%
Wielkość zakładu pracy		
Poniżej 50 zatrudnionych		20%
Od 50 do 249 zatrudnionych		47%
250 lub więcej zatrudnionych		73%

* Nie uwzględniono deklaracji pracowników zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie ze względu na małą ich liczebność w badanej próbie

** Uwaga, niewielka liczebność pracowników tej branży w próbie

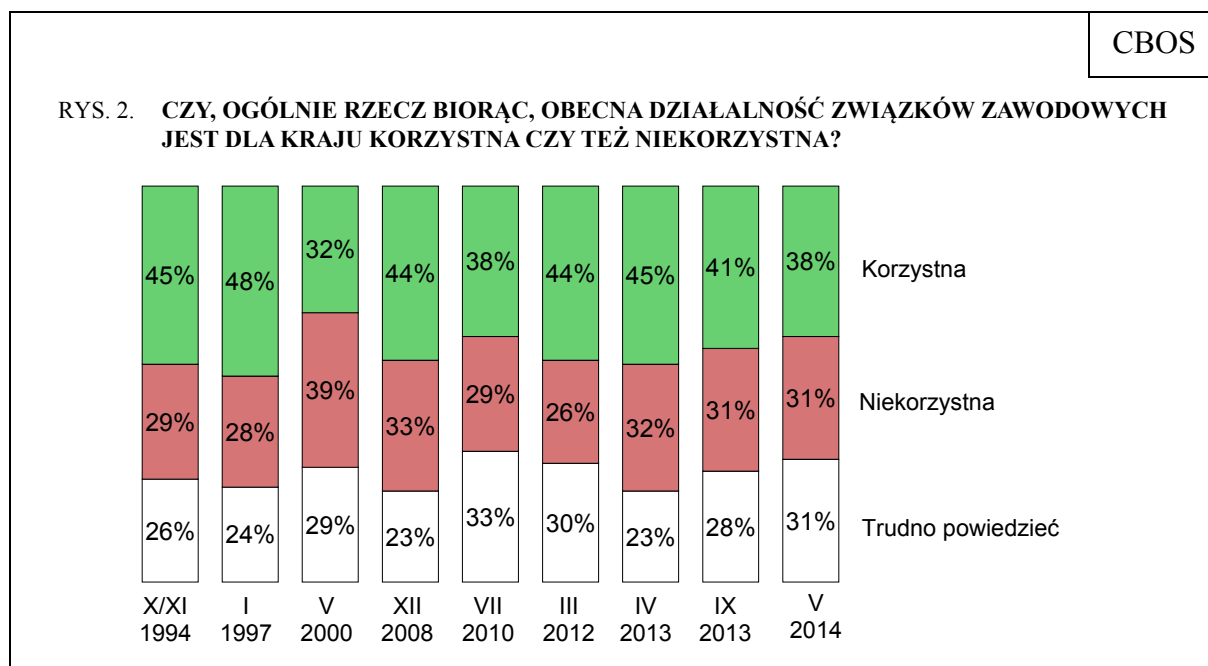
Większość pracowników deklarujących, że w ich zakładach pracy są związki zawodowe, sceptycznie ocenia ich działalność twierdząc, że – mimo podejmowanych starań – niewiele udaje im się osiągnąć (38%) albo w ogóle nie widać efektów ich funkcjonowania (36%). Tylko jedna szóstka (16%) wyraża opinię, że związki zawodowe są efektywne, a pracownicy wiele im zawdzięczają.

Tabela 3

Jak Pan(i) ocenia działalność związków zawodowych w Pana(i) przedsiębiorstwie (zakładzie pracy)?	Wskazania pracowników zakładów, w których są związki zawodowe						
	VII 2002 (N=149)	XI 2007 (N=126)	XII 2008 (N=136)	VII 2010 (N=107)	III 2012 (N=146)	IV 2013 (N=165)	V 2014 (N=176)
	w procentach						
Są efektywne, załoga wiele im zawdzięcza	14	18	14	14	15	16	16
Starają się, lecz niewiele im się udaje	44	43	46	44	39	36	38
Nie widać efektów ich działalności	37	32	32	33	40	40	36
Trudno powiedzieć	5	7	7	9	6	8	10

DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZKÓW W SKALI KRAJU

Poglądy na temat działalności związków zawodowych są podzielone. Niemal dwie piąte Polaków (38%) uważa, że jest ona korzystna dla kraju, niespełna jedna trzecia (31%) wyraża opinię przeciwną, a pozostali (31%) nie mają wyrobionego zdania w tej kwestii. W stosunku do dwóch poprzednich lat nieco zmniejszyła się grupa osób przekonanych o pozytywnym wpływie aktywności związków zawodowych na sytuację w Polsce.

Zauważalnie częściej pozytywnie niż negatywnie oceniają działalność związków zawodowych najmłodszy respondentów, osoby mające wykształcenie zasadnicze zawodowe, pracownicy instytucji publicznych i przedsiębiorstw państwowych, członkowie takich grup zawodowych, jak: technicy i średni personel, pracownicy usług, robotnicy niewykwalifikowani, rolnicy, a także badani o prawicowej orientacji politycznej. Z kolei opinie krytyczne przeważają wśród mieszkańców dużych miast, kadry kierowniczej i specjalistów z wyższym wykształceniem, prywatnych przedsiębiorców, ankietowanych z gospodarstw domowych o najwyższych dochodach *per capita* oraz respondentów nieuczestniczących w praktykach religijnych. Można dodać, że stosunkowo częściej działalność związków jako niekorzystną dla kraju oceniają osoby mające lewicowe poglądy polityczne, a także zwolennicy PO oraz SLD. Wyborcy PiS natomiast w większości odbierają ją jako dobrą dla Polski.

Tabela 4

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy, ogólnie rzecz biorąc, obecna działalność związków zawodowych jest dla kraju korzystna czy też niekorzystna?		
	Korzystna	Niekorzystna	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	56	16	28
SLD	40	42	18
PO	31	47	21
Niezamierzający głosować	35	30	35

Związki zawodowe postrzegane są na ogół jako mało efektywne, jeśli chodzi o obronę praw pracowniczych w Polsce. Ponad połowa badanych (55%) określa ich działania w tym zakresie jako nieskuteczne, przeciwnego zdania jest około jednej czwartej respondentów (27%). Od poprzedniego pomiaru (we wrześniu ubiegłego roku) opinie na temat skuteczności związków zawodowych w zasadzie się nie zmieniły.

Tabela 5

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce bronią interesów pracowniczych na ogół skutecznie czy też nieskutecznie?	Wskazania respondentów według terminów badań										
	III 1999	V 2000	VII 2001	VII 2002	XI 2007	XII 2008	VII 2010	III 2012	IV 2013	IX 2013	V 2014
	w procentach										
Zdecydowanie skutecznie	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2
Raczej skutecznie	22	14	12	14	23	31	24	28	27	24	25
Raczej nieskutecznie	40	44	39	39	38	38	39	36	45	41	40
Zdecydowanie nieskutecznie	23	22	35	30	12	11	13	12	12	14	15
Trudno powiedzieć	14	19	13	15	26	18	22	23	15	20	18

We wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych, z wyjątkiem najmłodszych respondentów, dominuje przekonanie o niskiej efektywności związków zawodowych w zakresie obrony praw pracowników w Polsce. Zarówno pracownicy najemni, jak i związkowcy nie różnią się pod tym względem znacząco od ogółu społeczeństwa, mają jedynie bardziej wyrobione opinie w tej sprawie.

Tabela 6

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce bronią interesów pracowniczych na ogół skutecznie czy też nieskutecznie?	Wskazania		
	ogółu badanych	pracowników najemnych	członków związków zawodowych
	w procentach		
Skutecznie	27	31	34
Nieskutecznie	55	57	58
Trudno powiedzieć	18	12	8

Ponad połowa badanych (54%) twierdzi, że związki zawodowe w Polsce mają zbyt mały wpływ na decyzje polityczne, natomiast jedna dziesiąta (10%) uważa, że wpływ ten jest zbyt duży. Około jednej siódmej respondentów (15%) określa ich możliwości oddziaływania jako odpowiednie, tzn. takie, jakie mieć powinny. Postrzeganie politycznej roli związków zawodowych i oczekiwania wobec nich są zbliżone do odnotowanych we wrześniu 2013 roku, natomiast obecnie nieco rzadziej niż w kwietniu ubiegłego roku mówiono o zbyt małym wpływie związków zawodowych na sprawy publiczne.

Tabela 7

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	VI 1993	XII 1993	III 1999	XII 1999	V 2000	VII 2001	VII 2002	XI 2007	XII 2008	VII 2010	III 2012	IV 2013	IX 2013	V 2014
	w procentach													
Zbyt duży	15	9	21	20	13	10	12	7	16	12	11	8	12	10
Taki, jaki powinny mieć	17	20	14	19	13	8	10	17	22	15	15	14	13	15
Zbyt mały	56	52	49	42	52	65	59	49	44	49	51	61	57	54
Trudno powiedzieć	12	19	16	20	22	17	19	27	18	24	23	17	19	21

Związkowcy częściej niż ogół badanych czy też pracownicy najemni mają wyrobioną opinię o wpływie związków zawodowych na decyzje polityczne w kraju: częściej są zdania, że siła ich oddziaływania na politykę jest zbyt mała, ale też nieco częściej od pozostałych uważają, że ich obecny wpływ jest zbyt duży.

Tabela 8

Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?	Wskazania		
	ogółu badanych	pracowników najemnych	członków związków zawodowych
	w procentach		
Zbyt duży	10	11	15
Taki, jaki powinny mieć	15	18	12
Zbyt mały	54	56	71
Trudno powiedzieć	21	15	2

Przekonanie o zbyt małym wpływie związków zawodowych na politykę zależy w pewnym stopniu od sytuacji ekonomicznej respondentów – osoby źle sytuowane, uzyskujące niskie dochody *per capita* wyrażają je częściej niż badani najlepiej zarabiający,

określający swoją sytuację materialną jako dobrą. O zbyt małym wpływie związków na decyzje władz wyraźnie częściej niż inni mówią bezrobotni, a także technicy i średni personel, natomiast o zbyt dużym – kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem oraz prywatni przedsiębiorcy.

We wszystkich analizowanych elektoratach partyjnych przeważają osoby, które uważają, że obecnie siła oddziaływania związków zawodowych na decyzje polityczne jest zbyt mała. Opinię tę najczęściej wyrażają zwolennicy PiS, natomiast najrzadziej – potencjalni wyborcy PO.

Tabela 9

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?			
	Zbyt duży	Taki, jaki powinien być	Zbyt mały	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PiS	8	5	70	17
SLD	21	17	52	10
PO	18	22	45	15
Niezamierzający głosować	7	13	54	26

NARUSZENIA PRAW PRACOWNICZYCH

W zakładach pracy większości badanych prawa pracowników, o które pytaliśmy, są przestrzegane. Z deklaracji wynika, że najczęściej (37%) brakuje możliwości zrzeszania się w związkach zawodowych lub ich zakładania. Znacznie mniej zatrudnionych wskazuje na takie problemy, jak nieprzepisowe warunki pracy (16%) czy przedłużanie czasu pracy bez odpowiedniego wynagrodzenia (15%). Nieliczni (3%) zetknęli się z opóźnieniami w wypłacie wynagrodzenia. Można zauważyć, że skala tego zjawiska jest o połowę mniejsza niż w 2010 roku i aż trzy- lub czterokrotnie mniejsza niż w pierwszej połowie ubiegłej dekady. Rzadziej niż w latach 2010–2012 (spadek wskazań o 4–5 punktów) dochodzi również do przedłużania czasu pracy bez właściwego wynagrodzenia.

Tabela 10

Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy:	Wskazania pracowników* według terminów badań													
	II 2003		XI 2004		X 2006		XII 2008		VII 2010		III 2012		V 2014	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach													
– pensje są wypłacane regularnie	88	12	91	9	97	3	95	5	94	6	96	4	97	3
– pracownicy zmuszani są do pracy w nieprzepisowych warunkach	21	79	19	81	9	91	13	87	16	84	14	86	16	84
– przedłużany jest czas pracy bez właściwego wynagrodzenia	30	70	29	71	17	83	17	83	20	80	19	81	15	85
– pracownicy mają swobodę zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w istniejących już związkach	68	32	64	36	70	30	68	32	62	38	65	35	63	37

* W procentowaniu uwzględniono jedynie tych pracowników, którzy udzielili jednoznacznej odpowiedzi na pytania

Dziewięciu na dziesięciu zatrudnionych (90%) deklaruje, że pracodawca odprowadza składkę na ZUS od ich całego wynagrodzenia. Należy podkreślić, że odsetek ten jest nie tylko o 6 punktów większy niż dwa lata temu, ale również najwyższy z odnotowanych w ciągu ostatnich dziesięciu lat. W tym okresie o połowę zmniejszył się (z 8% do 4%) odsetek pracowników, których płaca jest oskładkowana w niepełnym wymiarze, tzn. pracodawca płaci składkę od jej większej (2%) lub tylko mniejszej części (2%). W przypadku trzech na stu zatrudnionych (3%) składka na ZUS w ogóle nie jest odprowadzana.

Tabela 11

Czy cała Pana(i) płaca jest „oficjalna” i zakład (pracodawca) płaci z niej składki na ZUS, na przyszłą emeryturę itd., czy tylko od części płacy odprowadza się składki czy też może w ogóle nie są płacone składki od Pana(i) płacy?	Wskazania pracowników według terminów badań				
	XI 2004 (N=344)	X 2006 (N=379)	XII 2008 (N=386)	III 2012 (N=419)	V 2014 (N=441)
	w procentach				
Składka na ZUS jest odprowadzana od całego mojego wynagrodzenia	87	87	85	84	90
Składka na ZUS jest odprowadzana od większej części mojego wynagrodzenia, a mniejszą część dostaję nieoskładkowaną, „na rękę”	5	4	4	4	2
Składka na ZUS jest odprowadzana od mniejszej części mojego wynagrodzenia, a większą część dostaję nieoskładkowaną, „na rękę”	3	5	4	4	2
Składka na ZUS w ogóle nie jest odprowadzana od mojego wynagrodzenia	2	1	2	4	3
Nie orientuję się, czy składka na ZUS jest odprowadzana od mojego wynagrodzenia czy też nie	3	2	5	4	3

Tabela 12

Cechy społeczno-demograficzne pracujących oraz cechy ich zakładów pracy	NARUSZENIA PRAW PRACOWNICZYCH I „SZARA STREFA”				
	Wskazania dotyczące				
	zakładu pracy respondenta				respondenta osobiście
	nieregularne wypłacanie pensji	przymuszanie do pracy w nieprzepisowych warunkach	przedłużany czas pracy bez wynagrodzenia	brak swobody zrzeszania się w związkach	składka na ZUS odprowadzana od części wynagrodzenia lub wcale nieodprowadzana
w procentach					
Płeć					
Mężczyźni	4	18	18	44	10
Kobiety	1	13	12	28	4
Wykształcenie					
Podstawowe / gimnazjalne**	0	11	19	71	24
Zasadnicze zawodowe	6	30	25	49	12
Średnie	3	11	9	35	5
Wyższe	1	14	15	23	3
Grupa zawodowa					
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	1	6	12	15	1
Technicy, średni personel	0	16	13	30	4
Pracownicy administracyjno-biurowi	2	12	8	29	5
Pracownicy usług	7	15	20	53	7
Robotnicy wykwalifikowani	1	27	23	51	13
Robotnicy niewykwalifikowani	9	13	5	45	14
Branża*					
Górnictwo, przemysł	1	26	16	41	7
Budownictwo	7	23	33	68	26
Transport i łączność**	0	22	4	33	0
Handel i usługi	4	10	15	42	9
Oświata, nauka, ochrona zdrowia	0	10	10	8	0
Administracja	1	12	9	31	0
Formy własności zakładu pracy					
Państwowy lub publiczny	0	11	9	16	0
Spółka z udziałem właścicieli prywatnych i państwa	0	15	8	37	4
Prywatny poza rolnictwem	4	20	22	52	13
Wielkość zakładu pracy					
Poniżej 50 zatrudnionych	4	16	20	49	11
Od 50 do 249 zatrudnionych	1	15	8	31	5
250 zatrudnionych lub więcej	1	17	13	16	1

* Nie uwzględniono odpowiedzi pracowników zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie ze względu na małą ich liczebność w badanej próbie

** Uwaga, niewielka w badanej próbie liczebność pracowników z tym wykształceniem / z tej branży

Ze wszystkimi rodzajami łamania praw pracowniczych częściej stykają się mężczyźni niż kobiety. Częściej też są to pracownicy sektora prywatnego niż państwowego czy publicznego, a także firm raczej mniejszych niż większych. Z takimi problemami, jak: nieregularna wypłata wynagrodzeń, przedłużanie czasu pracy bez stosownego wynagrodzenia i przymuszanie do pracy w nieprzepisowych warunkach w większym stopniu stykają się osoby mające wykształcenie zasadnicze zawodowe, natomiast o braku możliwości zrzeszania się w związkach zawodowych i braku pełnego oskładkowania pensji relatywnie częściej niż inni mówią najslabiej wykształceni. Opóźnienia w wypłacie wynagrodzeń w największym stopniu dotyczą robotników niewykwalifikowanych, pracowników usług oraz zatrudnionych w branży budowlanej. Skala problemu przedłużania czasu pracy bez stosownego wynagrodzenia jest relatywnie większa wśród robotników wykwalifikowanych, pracowników usług oraz zatrudnionych w branży budowlanej. Przymuszanie do pracy w nieprzepisowych warunkach w największym stopniu dotyczy również robotników wykwalifikowanych, a ponadto zatrudnionych w takich branżach, jak: górnictwo i przemysł, budownictwo oraz transport i łączność. Można dodać, że w budownictwie częściej niż w innych branżach występuje problem braku możliwości zrzeszania się i pracy w „szarej strefie”.

Do wszystkich rodzajów naruszeń praw pracowniczych, których dotyczyło pytanie, rzadziej dochodzi w zakładach uzwiązkowionych. Jak wynika z deklaracji, niemal nie występują tam opóźnienia w wypłacie wynagrodzeń ani praca w „szarej strefie”. Należy jednak mieć na uwadze, że może to wynikać nie tylko z samej obecności związków zawodowych, ale również ze specyfiki zakładów, w których działają związki.

Tabela 13

Naruszenia praw pracowniczych i „szara strefa”	Wskazania pracujących w zakładach, w których:	
	są związki zawodowe	nie ma związków zawodowych
	w procentach	
Nieregularne wypłacanie pensji	1	4
Przymuszanie do pracy w nieprzepisowych warunkach	13	18
Przedłużany czas pracy bez wynagrodzenia	10	19
Brak swobody zrzeszania się w związkach	9	57
Składka na ZUS odprowadzana od części wynagrodzenia lub wcale nieodprowadzana	1	11

Mimo że dostęp do związków zawodowych w zakładzie pracy ma blisko dwie piąte pracowników, tylko około jednej ósmej – jak wynika z deklaracji – do nich należy. W ostatnich ośmiu latach przynależność do związków pozostaje na względnie stabilnym, ale niskim poziomie. Z jednej strony niewielkie uzwiązkowanie może dziwić, ponieważ znaczna część Polaków postrzega działalność związków zawodowych jako korzystną dla kraju, a ponadto oczekuje, że będą one miały większy wpływ na decyzje polityczne, gdyż obecnie jest on zbyt mały. Z drugiej jednak strony związki zawodowe na ogół postrzegane są jako nieskuteczne: zarówno jeśli chodzi o działalność na rzecz pracowników w zakładach pracy, jak i – szerzej – obronę interesów pracowniczych w Polsce.

Na podstawie uzyskanych deklaracji można powiedzieć, że w ostatnich dwóch latach ubyło Polaków pracujących w „szarej strefie”, a przybyło tych, którzy wskazują, że składka na ZUS jest odprowadzana od całej ich pensji. Mniejszy niż na początku obecnej dekady i znacznie mniejszy niż w pierwszej połowie ubiegłej jest odsetek zatrudnionych stykających się w swoim zakładzie pracy z nieterminowym wypłacaniem wynagrodzeń. W stosunku do pomiaru sprzed dwóch lat obecnie rzadziej dochodzi również do przedłużania czasu pracy bez stosownego wynagrodzenia.

Opracował
Michał FELIKSIAK

A N E K S

Tabela 1

		Czy obecnie należy Pan(i) do związku zawodowego?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		12	88	449
Płeć	Mężczyźni	14	86	240
	Kobiety	11	89	209
Wiek	18–24 lata	4	96	28
	25–34	10	90	148
	35–44	11	89	113
	45–54	16	84	98
	55–64	20	80	56
	65 lat i więcej	21	79	5
Miejsce zamieszkania	Wieś	12	88	167
	Miasto do 19 999	11	89	60
	20 000 – 99 999	11	89	101
	100 000 – 499 999	19	81	74
	500 000 i więcej mieszk.	9	91	47
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	2	98	43
	Zasadnicze zawodowe	13	87	92
	Średnie	9	91	160
	Wyższe	18	82	155
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	19	81	97
	Średni personel, technicy	29	71	48
	Pracownicy adm.-biurowi	9	91	68
	Pracownicy usług	6	94	76
	Robotnicy wykwalifikowani	10	90	118
	Robotnicy niewykwalifik.	4	96	42
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	24	76	154
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	12	88	84
	sekt. pryw. poza rolnict.	4	96	201
	prywatnym gosp. rolnym		100	3
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł		100	34
	501–750	11	89	56
	751–1000	5	95	50
	1001–1500	18	82	60
	Powyżej 1500 zł	22	78	127
Ocena własnych war. mater.	Złe	1	99	46
	Średnie	16	84	152
	Dobre	12	88	251
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	16	84	10
	Raz w tygodniu	13	87	190
	1–2 razy w miesiącu	14	86	67
	Kilka razy w roku	12	88	110
	W ogóle nie uczestniczy	8	92	72
Poglądy polityczne	Lewica	22	78	88
	Centrum	8	92	131
	Prawica	12	88	120
	Trudno powiedzieć	11	89	110

Tabela 2

		Czy w Pana(i) zakładzie pracy są związki zawodowe?			Liczba osób
		Tak	Nie	Nie wiem, nie orientuję się	
		%	%	%	
Ogółem		39	55	6	450
Płeć	Mężczyźni	40	56	4	240
	Kobiety	38	55	7	210
Wiek	18–24 lata	11	77	11	29
	25–34	30	66	4	146
	35–44	39	54	8	114
	45–54	52	43	5	101
	55–64	56	39	5	56
	65 lat i więcej	15	85		3
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	64	7	167
	Miasto do 19 999	48	48	4	59
	20 000 – 99 999	41	55	5	102
	100 000 – 499 999	49	42	9	75
	500 000 i więcej mieszk.	43	57		47
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	17	83		41
	Zasadnicze zawodowe	32	58	10	92
	Średnie	39	53	8	163
	Wyższe	49	48	3	155
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	58	41	1	98
	Średni personel, technicy	59	27	14	49
	Pracownicy adm.-biurowi	35	58	7	67
	Pracownicy usług	14	80	6	75
	Robotnicy wykwalifikowani	35	61	4	118
	Robotnicy niewykwalifik.	34	57	9	44
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	70	24	6	156
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	39	52	8	84
	sekt. pryw. poza rolnict.	16	81	3	203
	prywatnym gosp. rolnym		62	38	4
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	13	80	7	34
	501–750	29	61	10	55
	751–1000	31	64	5	49
	1001–1500	46	49	4	58
	Powyżej 1500 zł	50	47	3	129
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	67	8	45
	Średnie	44	49	7	154
	Dobre	38	57	5	251
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	56	44		10
	Raz w tygodniu	37	54	8	192
	1–2 razy w miesiącu	48	49	3	67
	Kilka razy w roku	40	56	4	109
	W ogóle nie uczestniczy	31	65	4	72
Poglądy polityczne	Lewica	51	47	2	86
	Centrum	35	57	8	135
	Prawica	41	57	2	119
	Trudno powiedzieć	32	58	9	111

Tabela 3

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, obecna działalność związków zawodowych jest dla kraju korzystna czy też niekorzystna?			Liczba osób
		Korzystna	Niekorzystna	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		38	31	31	1062
Płeć	Mężczyźni	39	37	24	507
	Kobiety	38	25	37	555
Wiek	18–24 lata	44	20	36	123
	25–34	41	32	27	214
	35–44	34	28	38	183
	45–54	46	35	19	171
	55–64	36	35	28	187
	65 lat i więcej	31	32	37	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	43	26	31	411
	Miasto do 19 999	45	29	25	167
	20 000 – 99 999	34	33	34	207
	100 000 – 499 999	30	36	34	175
	500 000 i więcej mieszk.	32	39	29	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	32	28	40	228
	Zasadnicze zawodowe	42	26	32	265
	Średnie	41	33	26	354
	Wyższe	37	36	27	215
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	39	40	21	97
	Średni personel, technicy	51	30	18	49
	Pracownicy adm.-biurowi	38	30	32	64
	Pracownicy usług	51	26	23	77
	Robotnicy wykwalifikowani	37	34	29	118
	Robotnicy niewykwalifik.	49	25	26	45
	Rolnicy	69	12	19	38
	Pracujący na własny rach.	21	46	33	38
	Bezrobotni	39	30	31	81
	Emeryci	34	31	35	218
	Renciści	26	39	35	76
	Uczniowie i studenci	39	19	41	79
Gospodynie domowe i inni	30	32	39	80	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	51	27	23	156
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	35	31	89
	sekt. pryw. poza rolnict.	36	37	27	242
	prywatnym gosp. rolnym	68	14	17	36
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	36	27	36	138
	501–750	44	29	28	127
	751–1000	45	27	27	144
	1001–1500	37	32	30	180
	Powyżej 1500 zł	40	44	16	207
Ocena własnych war. mater.	Złe	37	29	34	151
	Średnie	36	31	33	411
	Dobre	41	31	28	500
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	39	25	36	47
	Raz w tygodniu	44	28	29	498
	1–2 razy w miesiącu	38	27	35	156
	Kilka razy w roku	33	36	32	215
	W ogóle nie uczestniczy	30	41	29	146
Poglądy polityczne	Lewica	42	39	18	191
	Centrum	39	35	26	314
	Prawica	45	29	26	281
	Trudno powiedzieć	28	21	51	275

Tabela 4

		Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe w Polsce bronią interesów pracowniczych na ogół skutecznie czy też nieskutecznie?			Liczba osób
		Skutecznie	Nieskutecznie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		27	55	18	1058
Płeć	Meżczyźni	26	62	12	505
	Kobiety	28	48	24	553
Wiek	18–24 lata	41	36	24	123
	25–34	33	53	14	213
	35–44	25	55	20	180
	45–54	25	64	11	173
	55–64	24	62	14	186
	65 lat i więcej	19	53	29	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	30	54	17	409
	Miasto do 19 999	30	51	19	166
	20 000 – 99 999	27	53	20	207
	100 000 – 499 999	20	58	22	173
	500 000 i więcej mieszk.	25	60	15	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	29	44	27	225
	Zasadnicze zawodowe	25	55	20	264
	Średnie	28	58	14	354
	Wyższe	26	60	13	215
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	27	58	14	97
	Średni personel, technicy	33	63	4	49
	Pracownicy adm.-biurowi	32	51	17	66
	Pracownicy usług	40	47	14	77
	Robotnicy wykwalifikowani	24	63	12	118
	Robotnicy niewykwalifik.	33	55	12	45
	Rolnicy	37	45	17	37
	Pracujący na własny rach.	20	75	5	38
	Bezrobotni	17	72	11	79
	Emeryci	21	53	26	216
	Renciści	20	57	23	76
	Uczniowie i studenci	40	35	24	79
Gospodynie domowe i inni	26	41	33	80	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	33	55	12	157
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	27	62	11	88
	sekt. pryw. poza rolnict.	29	59	12	243
	prywatnym gosp. rolnym	32	48	20	35
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	26	57	17	136
	501–750	33	50	17	125
	751–1000	36	51	13	144
	1001–1500	23	57	19	179
	Powyżej 1500 zł	27	61	12	210
Ocena własnych war. mater.	Złe	18	66	16	148
	Średnie	26	52	22	411
	Dobre	30	53	16	499
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	28	46	26	47
	Raz w tygodniu	30	51	19	499
	1–2 razy w miesiącu	24	56	20	156
	Kilka razy w roku	24	58	17	212
	W ogóle nie uczestniczy	26	61	13	144
Poglądy polityczne	Lewica	23	66	11	191
	Centrum	28	58	14	316
	Prawica	35	49	16	283
	Trudno powiedzieć	20	49	31	269

Tabela 5

		Czy, Pana(i) zdaniem, związki zawodowe mają obecnie zbyt duży, wystarczający czy też zbyt mały wpływ na decyzje władz w naszym kraju?				Liczba osób
		Zbyt duży	Taki, jaki powinny mieć	Zbyt mały	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		10	15	54	21	1064
Płeć	Mężczyźni	14	16	56	14	508
	Kobiety	7	14	52	27	556
Wiek	18–24 lata	12	20	39	29	123
	25–34	11	17	52	20	215
	35–44	8	14	52	26	182
	45–54	10	18	60	12	173
	55–64	13	10	63	14	187
	65 lat i więcej	8	11	54	26	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	8	13	59	20	411
	Miasto do 19 999	13	11	54	22	168
	20 000 – 99 999	9	14	53	23	208
	100 000 – 499 999	13	17	49	21	174
	500 000 i więcej mieszk.	14	23	45	17	103
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	6	11	52	32	228
	Zasadnicze zawodowe	8	10	60	22	264
	Średnie	11	17	57	15	355
	Wyższe	16	21	46	18	217
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	23	33	29	15	98
	Średni personel, technicy	5	10	74	12	49
	Pracownicy adm.-biurowi	9	14	54	22	66
	Pracownicy usług	7	15	65	13	77
	Robotnicy wykwalifikowani	9	14	64	13	118
	Robotnicy niewykwalifik.	8	12	61	18	45
	Rolnicy	3	14	63	20	38
	Pracujący na własny rach.	19	10	51	20	38
	Bezrobotni	7	6	72	15	81
	Emeryci	10	11	54	26	218
	Renciści	15	10	53	21	76
	Uczniowie i studenci	8	26	34	32	79
	Gospodynie domowe i inni	6	12	46	36	79
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	11	16	59	15	157
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	20	54	13	90
	sekt. pryw. poza rolnict.	12	16	55	17	243
	prywatnym gosp. rolnym	8	22	55	15	36
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	7	7	65	20	138
	501–750	10	13	59	18	127
	751–1000	10	13	59	19	144
	1001–1500	11	12	54	23	180
	Powyżej 1500 zł	15	26	47	12	210
Ocena własnych war. mater.	Złe	7	7	65	21	151
	Średnie	9	11	58	21	412
	Dobre	12	20	48	20	501
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	8	6	54	32	47
	Raz w tygodniu	10	13	58	19	501
	1–2 razy w miesiącu	6	10	59	26	156
	Kilka razy w roku	13	17	49	21	215
	W ogóle nie uczestniczy	16	26	43	15	145
Poglądy polityczne	Lewica	13	18	57	12	191
	Centrum	11	18	55	15	316
	Prawica	11	15	56	18	284
	Trudno powiedzieć	6	8	50	36	274